

УДК 378.147

Олена Бондаревська, асистент кафедри іноземних мов
Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті визначено та проаналізовано дидактичні умови формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів на прикладі викладання іноземних мов. Обґрунтований вибір оптимальних дидактичних умов, що сприяють оптимізації навчальної діяльності в ракурсі структурно-функціональних компонентів дидактичної моделі.

Ключові слова: дидактичні умови, професійна самоактуалізація, інтегративний навчальний простір, інтерактивні й комп'ютерні технології навчання, дидактична адаптивність, індивідуальні стратегії, самостійно-пізнавальна діяльність, вивчення іноземних мов.

Лит. 9.

Елена Бондаревская, ассистент кафедры иностранных языков
Донецкого национального университета экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского,
г. Кривой Рог

ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ САМОСТОЯТЕЛЬНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье определены и проанализированы дидактические условия формирования индивидуальных стратегий самостоятельно-познавательной деятельности студентов на примере преподавания иностранных языков. Обоснован выбор оптимальных дидактических условий, которые способствуют оптимизации учебной деятельности в ракурсе структурно-функциональных компонентов дидактической модели.

Ключевые слова: дидактические условия, профессиональная самоактуализация, интегративное учебное пространство, интерактивные и компьютерные технологии обучения, дидактическая адаптивность, индивидуальные стратегии, самостоятельно-познавательная деятельность, изучение иностранных языков.

Olena Bondarevska, Assistant of the Foreign Languages Department
Donetsk Mykhailo Tuhun-Baranovskiy
National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih

THE DIDACTIC CONDITIONS OF THE INDIVIDUAL STRATEGIES FORMATION OF THE STUDENTS' INDEPENDENT-COGNITIVE ACTIVITY IN THE PROCESS OF THE FOREIGN LANGUAGE STUDYING

The article determinates and analyzes the didactic conditions of the individual strategies formation of the students' independent-cognitive activity on the example of foreign languages teaching. The choice of the optimal didactic conditions, which stimulate optimization of the educational activity in term of structural-functional components of the didactic model, is proved.

Keywords: didactic conditions, a professional self-actualization, an integrative educational environment, an interactive and computer educational technologies, didactic adaptability, individual strategies, independent-cognitive activity, foreign languages studying.

Постановка проблеми. Технократичний тип організації виробничих процесів вплинув на принципи управління в системі освіти, зробивши її головною метою постачання на ринок професійно підготовлених фахівців. За цими правилами викладач виступає суб'єктом, а студент об'єктом педагогічної дії. В даній ситуації відбувається не розвиток особистості, а лише

механічне засвоєння готових знань, зразків. Метою створення оптимальних дидактичних умов є ефективне співробітництво викладача та студента, в процесі якого той, хто навчається перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчання та успішно використовує індивідуальні стратегії в самостійно-пізнавальній діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Різні

аспекти визначення дидактичних умов знайшли відображення в численних психолого-педагогічних роботах. Істотний внесок в дослідження проблеми виокремлення дидактичних умов зробили І. Бех, І. Зязюн, І. Ісаєв, В. Сластьонін, Є. Шиянов. Однією з важливих складових цієї проблеми є специфіка формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів, зокрема в контексті викладання іноземних мов.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень присвячених проблемі визначення дидактичних умов свідчить про те, що серйозною проблемою в системі засвоєння знань і формування професійних умінь є невміння власними силами здобувати знання, переважання педагогічних заходів впливу, серед яких, організація, управління, регулювання, які шкодять самоорганізації, самоосвіті і саморегуляції.

Мета статті – виокремити дидактичні умови та обґрунтувати їх реалізацію на предметному змісті, що повинно призвести до успішного формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу. Студенти зазнають певні складнощі при переході до нових форм і методів навчання. Це пов'язано з тим, що індивідуальні стратегії самостійно-пізнавальної діяльності студентів, які сформувалися за довгий період навчання представляють собою функціональний стереотип. Для успішного функціонування системи умовних рефлексів, що складають даний динамічний стереотип необхідно визначити дидактичні умови, які найбільш ефективно сприяють формуванню індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та власний досвід викладання іноземних мов дозволив виділити наступні оптимальні дидактичні умови:

1) оптимізація самостійно-пізнавальної діяльності у логіці професійної самоактуалізації студентів;

2) створення інтегративного навчального простору на основі дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін;

3) використання інтерактивних й комп'ютерних технологій навчання, як засіб здійснення інтенсифікації самостійно-пізнавальної діяльності студентів;

4) дидактична адаптивність форм, методів, прийомів та засобів самостійно-пізнавальної діяльності задля індивідуалізації та урізноманітнення цієї діяльності.

У межах даної статті розглянемо зміст запропонованих дидактичних умов докладніше.

На нашу думку, головною умовою *оптимізації самостійно-пізнавальної діяльності у логіці професійної самоактуалізації студентів* виступає використання індивідуальних стратегій. Дослідження показують, що студенти мають ряд переваг, коли вони починають думати стратегічно про навчальні завдання і використовувати індивідуальні стратегії з метою досягнення своїх цілей в області навчання. Про це свідчать результати досліджень головних аспектів професійної самоактуалізації, проведених в різних освітніх установах в процесі викладання іноземних мов. В цілому, студенти, які використовують індивідуальні стратегії самостійно-пізнавальної діяльності володіють певними навичками, а саме: вони здатні побачити більше, ніж один спосіб виконання завдання; розуміють свої помилки і намагаються їх виправити; адекватно оцінюють власні результати і моделі поведінки; активізують свою пам'ять; постійно підвищують свій рівень знань; поліпшують самооцінку; відчують власні сили; розвивають почуття відповідальності; розробляють особисті шляхи дослідження; демонструють зусилля; вміють швидко концентруватись. Як відзначалось раніше [2], індивідуальні стратегії слід відрізняти від індивідуального стилю самостійно-пізнавальної діяльності. В цілому, індивідуальні стратегії припускають ситуативний вибір тих, хто навчається по відношенню до виконання навчального завдання. Стиль навчання, з іншого боку, є характерною індивідуальною відмінністю студентів, пов'язаний зі способом сприйняття, обробки і інтерпретації навчальних стимулів.

Професійна самоактуалізація студентів вимагає використання різноманітних стратегій в процесі самостійно-пізнавальної діяльності при вивченні іноземних мов в залежності від умов обстановки. Причина проста: кожна стратегія ефективна для вирішення різних завдань навчання.

Професіоналізація відбувається згідно наступних напрямів: пізнавальні процеси (сприймання, спостережливість, пам'ять, уява, мислення); механізм планування діяльності, програмування дій, оцінки результатів, корекція. Професійна самоактуалізація поєднує певні процеси, що змінюють відношення особистості до професійної діяльності, серед яких важливе місце посідають професійна мотивація та позитивне ставлення, інтерес до майбутньої професійної діяльності [6]. Самостійно-пізнавальна діяльність стимулює розуміння і прийняття професійних задач з подальшим оцінюванням власного потенціалу для їх

вирішення. В контексті професійної самоактуалізації той, хто навчається прагне реалізувати смисл служіння суспільству, державі, людям а також покращувати свою професійну підготовку та задовольняти матеріальні і духовні потреби, працюючи в галузі обраної професії.

Прояви професійної самоактуалізації стосуються внутрішніх змін особистості того, хто навчається. В процесі навчання та на початку професійної діяльності у студентів формується чітке уявлення про власний образ майбутнього спеціаліста, підвищується рівень домагань в сфері майбутньої професії та готовність до самореалізації. Підвищення самооцінки та формування професійних якостей сприяють бажанню презентувати себе як спеціаліста, що виявляється в трьох напрямках: демонстрація власних ділових якостей, прагнення привернути увагу та професійний інтерес, намагання заслужити добру репутацію своїми діловими якостями.

Створення інтегративного навчального простору на основі дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін передбачає об'єднання і прийняття цілей і завдань навчальної та професійної діяльності, а також співзвучних з нею інтересів, настанов, переконань і поглядів.

На думку А. Ушакова інтегративний простір представляє собою систему можливостей, що відповідають вимогам професійного саморозвитку тих, хто навчається та організований згідно принципу варіативності [9]. Вчений розглядає інтегративність як важливу характеристику навчального простору та умов взаємодоповнюючих якостей багатомірності та єдності, що відбувається на методологічному, структурно-функціональному та змістовному рівнях.

В. Биков в своїй роботі визначає інтегрований навчальний простір як систему, що штучно побудована викладачем з метою оптимізації навчального процесу [1]. Дана система має складну структуру, що визначає внутрішню організацію елементів, які взаємопов'язані та взаємозалежать один від одного. Вчений визначає найбільш суттєві аспекти моделювання, побудови і розвитку інтегрованого навчального середовища: цільова складова (визначає мету), змістовно-інформаційна (визначається змістом навчання), викладацька складова (здійснює керування навчальним процесом), освітній мікросоціум (люди і освітні системи, що впливають на результати навчання), засоби навчання (матеріальні об'єкти, які використовуються в процесі навчання), технологічна складова (моделі технологій навчання), дидактичні стратегії

(технології організації взаємодії складових педагогічної системи), навчальні приміщення.

Важливість створення інтегративного простору на основі дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін зумовлена продуктивно-створюючою спрямованістю особистості і є базою її соціальної орієнтації в житті. На думку Е. Лузік важливість створення інтегративного навчального простору обумовлена своєю продуктивно-створюючою спрямованістю особистості [4]. Виступаючи стрижнем соціальної орієнтації в житті людини та основною детермінантою професійної діяльності, інтегративне навчальне середовище розвиває творчий потенціал майбутнього спеціаліста. В своєму дослідженні вчена наголошує на необхідності переходу від описової категорії “врахування творчої педагогічної сфери” до діяльнісної категорії “створення творчої педагогічної середовища”.

Використання інтерактивних й комп'ютерних технологій навчання як засіб здійснення інтенсифікації самостійно-пізнавальної діяльності студентів надає доступ до всесвітніх інформаційних ресурсів; не вимагає обов'язкової присутності у певному місці та часі учасників навчального процесу; розкриває різноманіття форм і видів самостійної навчальної діяльності; підвищує ефективність засвоєння матеріалу; передбачає індивідуальний підхід; розширює спектр ресурсів, які використовують студенти за межами аудиторії; стимулює мотиваційний компонент та креативне мислення.

Згідно ст. 1 Закону України Про національну програму інформатизації “сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки” називається інформатизацією [3].

Термін “інформаційні та комп'ютерні технології” вже давно прижився в сучасній вітчизняній педагогічній науці. Вивчення іноземних мов сьогодні нерозривно пов'язано з використанням комп'ютера. Розгляд широкого спектру різноманітних теоретичних напрямків, що пояснюють окремі аспекти використання даних технологій, було б не повним, якщо б ми не зупинились на аналізі мультимедіа. Мультимедіа в перекладі з англійського значить багатоконпонентне середовище, в якому

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

одночасно можуть бути подані декілька засобів інформації в одній системі: текст, звук, графіка, мультиплікація, відео, зображення, просторове моделювання, інтерактивний інтертекст та інші механізми управління.

Дидактичний потенціал застосування інформаційних та комп'ютерних технологій розкривається завдяки наступним аспектам: інформаційна насиченість; незалежність від часових та просторових умов у процесі навчання; повне заглиблення у дослідження процесів і явищ; спостереження за досліджуваними явищами в процесі їхнього розвитку; реальність та виразність відображення; демонстрація складних об'єктів, процесів та явищ у більш спрощеному вигляді; можливість засвоєння великої кількості інформації за короткий час завдяки поєднанню графіки, анімації та звуку; можливість розвитку уяви учнів.

На думку сучасного науковця С. Смирнова, для викладача і для студента застосування Інтернету надає додаткові можливості вдосконалити наукову діяльність, отримувати нові дані з електронних версій наукових журналів, швидко публікувати власні результати, користуватися бібліотеками різних країн, застосовувати різноманітні навчальні та демонстраційні моделі готових матеріалів [8].

Важливою умовою формування індивідуальних стратегій виступає *дидактична адаптивність форм, методів, прийомів та засобів самостійно-пізнавальної діяльності задля індивідуалізації та урізноманітнення цієї діяльності*. Виділяють два аспекти, що характеризують адаптивність в системі: інформаційний, який пов'язаний із зовнішніми факторами впливу і специфікою ситуації та структурний, який характеризує можливість системи змінюватись та перебудовуватись згідно нових умов.

Адаптація та адаптивність часто вживаються разом. Психологічний словник тлумачить визначення адаптації, як пристосування людини як особистості до існування в суспільстві згідно з вимогами цього суспільства та власними потребами, мотивами та інтересами [5]. Відомий російський вчений-психолог А. Реан називає адаптацією процес внутрішніх змін, результатом якого є зовнішнє активне пристосування та самостійна зміна особистості до нових умов існування [7]. Науковець вважає найбільш складними факторами даного явища ті, що виявляються в людській діяльності та відносяться до наступних аспектів адаптаційного процесу: психофізіологічний, поведінковий, когнітивний та суб'єктно-особистісний.

Дидактична адаптивність форм, методів,

приймів та засобів самостійно-пізнавальної діяльності представляє собою якісну характеристику форм, методів, прийомів та засобів, що дозволяє студенту швидко пристосовуватись та ефективно реагувати на зміни умов навчання.

Дидактична адаптивність має місце тоді, коли змінюються умови навчальної діяльності того, хто навчається, а звична поведінка стає неможливою або малоефективною. Ми дотримуємось думки, що ознаками дидактичної адаптивності можна вважати прояви змін у поведінці студента з метою пристосування до певних умов навчальної діяльності.

Висновки. Виокремлені дидактичні умови, за допомогою яких можна забезпечити результативність процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення іноземних мов повинні впроваджуватись в комплексі, складати цілісну систему концентрованого впливу на навчальний процес. Підсумовуючи, зазначимо, що результатом подальших наукових розвідок у даній галузі має стати моделювання як основа системного розуміння процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

1. Биков В.Ю. *Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем.* / В.Ю. Биков, Ю.О. Жук // *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти.* Зб. наук. пр. – 2003. – Вип. 1(5). – С. 64 – 76.

2. Бондаревська О.М. *Реалізація положень компетентнісного підходу у процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів.* / О.М. Бондаревська // *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля.* – 2015. – Вип. 2 (10) 2015. – С. 114 – 119.

3. Закон України "Про Концепцію Національної програми інформатизації" (4 лютого 1998 р., № 75/98-ВР) / *Голос України.* – 1998. – №65 (1815). – С. 10 – 12.

4. Лузік Е.В. *Інтегративний навчальний курс як теоретико-методологічна основа професійного становлення творчої особистості фахівця в системі вищої технічної освіти* / Е.В. Лузік // *Вісник Національного авіаційного університету.* – 2010. – №3. – С. 4 – 12.

5. *Новейший психолого-педагогический словарь / сост. Е. Рапацевич; под. общ. ред. А. Астахова.* – Минск: Современная школа, 2010. – 928 с.

6. Подоляк Л.Г. *Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів* / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: ТОВ "Філ-студія", 2006. – 320 с.

БОГДАНА ФІЛЬЦІ І ТОВАРИСТВО “ПРОСВІТА” М. САМБОРА

7. Психология адаптации личности. Анализ. / С.Д. Смирнов. – М.: Издательский центр “Академия”, 2001. – 304 с.
Теория. Практика / А.А. Реан, А.Р. Кудашев, А.А. Баранов. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2006. – 479 с.

8. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности [Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / С.Д. Смирнов. – М.: Издательский центр “Академия”, 2001. – 304 с.
9. Ушаков А.А. Проектирование интегративной профессионально-развивающей образовательной сред. / А.А. Ушаков // Фундаментальные исследования. – 2013. – №8 – 5. – С. 1212 – 1216.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2016

УДК 78.071.1(477):061.22(477.83)

Дзвенислава Василик, старший викладач кафедри методики музичного виховання і диригування Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

БОГДАНА ФІЛЬЦІ І ТОВАРИСТВО “ПРОСВІТА” М. САМБОРА

У статті описується історія знайомства товариства “Просвіта” м. Самбора з Богданою Фільцою та висвітлюється співпраця композитора з цим товариством в культурно-просвітницькому аспекті.

Ключові слова: Богдана Фільца, Самбір, “Просвіта”, культурно-просвітницький аспект.

Літ. 6.

Дзвенислава Василик, старший преподаватель кафедры методики музыкального воспитания и дирижирования

Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

БОГДАНА ФИЛЬЦІ І ОБЩЕСТВО “ПРОСВЕЩЕНИЕ” Г. САМБОРА

В статті описується історія знайомства общества “Просвещение” г. Самбора з Богданою Фільцою та освітається співпраця композитора з цим обществом в культурно-просветительському аспекті.

Ключевые слова: Богдана Фильца, Самбор, “Просвещение”, культурно-просветительский аспект.

Dzvenyslava Vasylyk, Senior Lecturer of the Methods of Music Education and Conducting Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

BOHDANA FILTS AND THE ASSOCIATION “ENLIGHTENMENT” IN SAMBIR

The article describes the history of acquaintance of Society “Enlightenment” of Sambir with the composer Bohdana Filts and highlights the collaboration with this society in the cultural and educational dimension.

Keywords: Bohdana Filts, Sambir, “Enlightenment”, the cultural and educational dimension.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень та публікацій. Культурно-просвітницька діяльність українських товариств, зокрема Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, спрямована на підняття національної гідності українського народу, на підвищення рівня духовної культури суспільства, на виховання українців (основне – молоді) як національно свідомих громадян своєї держави.

В культурно-просвітницькому просторі сучасної України одне з чільних місць займає співпраця композиторів з громадськими організаціями, зокрема з “Просвітою”, що є однією з найстаріших українських громадських організацій (заснована 8 грудня 1868 р.) Загальновідомо, що одним із співзасновників і першим головою “Просвіти” був композитор, професор української гімназії Анатоль Вахнянин. Серед українських композиторів, що активно співпрацювали з товариством “Просвіта” В. Матюк, М. Лисенко, Б. Кудрик, С. Людкевич, В. Барвінський, Ф. Колесса та ін.

Товариство “Просвіта” в Самборі було засноване 3 вересня 1891 року і функціонувало до приходу “визволителів” у 1939 році. Великий вплив на розвиток товариства і становлення просвітянських ідей мало відвідання Самбора Іваном Франком, що приїздив до міста на запрошення просвітян тричі: 24 жовтня 1903 р., 28 листопада 1903 р. і 7 квітня 1913 р. В час останніх відвідин Самбора Франко читав свою поему “Мойсей” у залі будівлі “Просвіти” (в теперішньому приміщенні “Просвіти” по вул. Стебельського, 8) [5, 19]. З 1891 по 1939 рік в товаристві приймала активну участь інтелігенція, в числі якої Л. Рошкевич, М. Боберський, Д. Стахура, М. Скорик, Я. Гординський, В. Слюзар, С. Томашівський, Т. Біленький, Д. Гординський, В. Петрих, Ф. Рабій, І. Рогуцький, С. Суйотський, І. Козбур та ін. [5]. Відновилося товариство “Просвіта” в Самборі у 1989 р. Культурно-просвітницька діяльність товариства виразилася в різноманітних проєктах, серед яких і музичні акції – хорові фестивалі, концерти, зустрічі з композиторами.